

Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae
Rok 21, Nr 3/2017, tom I
Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

**Pomiar jakości życia w układach regionalnych i krajowych.
Dylematy i wyzwania**

Iwona Kiniorska, Stanisław Sala¹

UBÓSTWO W EUROPIE. TENDENCJE I UWARUNKOWANIA

Streszczenie: Ubóstwo jest problemem niezmiennie aktualnym i dotyczy całego świata. Jest sprawą niebudzącą wątpliwości, iż w głównym stopniu problem dotyczy ludności krajów najbiedniejszych, jednakże wskutek kryzysu stał się również widoczny w państwach rozwiniętych. Celem badań było wskazanie tendencji kształtowania się ubóstwa w krajach europejskich. Zakres czasowy analizy objął lata 2008-2015. Materiał statystyczny pozyskany został z Eurostatu. Obejmował podstawowe cechy opisujące procesy demograficzne oraz poziom ubóstwa w Europie. W analizie uwzględniono następujące wskaźniki: osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, osób zagrożonych ubóstwem po transferze społecznym, zagrożonych ubóstwem wśród osób bezrobotnych i zagrożonych ubóstwem wśród osób pracujących.

Słowa kluczowe: ubóstwo, zróżnicowanie przestrzenne, sytuacja demograficzna, rynek pracy

Wstęp

Współczesny świat jest silnie zróżnicowany pod względem społecznym, gospodarczym, politycznym i kulturowym. Istnienie zróżnicowania powoduje występowanie nierówności w poziomie rozwoju. Wraz z upływem czasu dysproporcje narastają, a prawidłowość ta dotyczy zarówno skali globalnej, jak i skali krajowej czy lokalnej². „Nierówności zaznaczające się wśród mieszkańców naszej planety są szokujące” mówił Branko Milanović, czołowy ekonomista komitetu badawczego Banku Światowego. – „Na przełomie XX i XXI wieku dochody 5% najbogatszych ludzi

¹ Dr Iwona Kiniorska, dr Stanisław Sala, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach.

² W. Janicki, *Migracje kompensacyjne jako czynnik wzrostu obszarów peryferyjnych. Rola ukrytego kapitału ludzkiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2015, s. 11.

stanowiły trzecią część dochodów globalnych i aż 80% dochodów najbiedniejszych”. W warunkach globalnej deregulacji przepływu kapitału wzrost gospodarczy nie przekłada się na wzrost równości. Wręcz przeciwnie: jest zasadniczym czynnikiem sprawczym bogacenia się bogatych i ubożenia ubogich³.

Do głównych czynników powodujących narastanie nierówności społecznych zalicza się: przeobrażenia rynku pracy, bezrobocie, regionalne zróżnicowanie dochodów. Jednym z procesów, który towarzyszy nierównościom społecznym jest ubóstwo.

Ubóstwo jest problemem niezmiennie aktualnym i dotyczy całego świata. Jest sprawą niebudzącą wątpliwości, iż w głównym stopniu problem dotyczy ludności krajów najbiedniejszych, jednakże skutek kryzysu stał się również widoczny w państwach rozwiniętych. Obecnie jeden na siedmiu mieszkańców Unii Europejskiej jest zagrożony ryzykiem ubóstwa. W niektórych grupach społecznych, np. wśród osób starszych czy też dzieci, wskaźniki są jeszcze wyższe⁴.

W literaturze przedmiotu spotykamy różne definicje ubóstwa. Jak zaznacza T. Panek⁵, w praktyce pomiaru ubóstwa najczęściej przyjmowana jest tzw. ekonomiczna definicja zjawiska. Ubóstwem określa się sytuację, w której jednostka (osoba, rodzina, gospodarstwo domowe) nie dysponuje wystarczającymi środkami (zarówno środkami pieniężnymi w postaci dochodów z poprzednich okresów jak i w formie nagromadzonych zasobów materialnych) pozwalającymi na zaspokojenie jej potrzeb. Poza definicją ubóstwa pozostają aspekty kulturowe, polityczne, socjologiczne życia w ubóstwie, związane z wyłączeniem z życia społecznego. W europejskiej polityce społecznej bardziej preferowaną kategorią jest wykluczenie społeczne, które ma charakter wielowymiarowy i określane jest w kategoriach niemożności uczestnictwa w istotnych aspektach życia społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturowego danego społeczeństwa.

Celem badań było wskazanie tendencji kształtowania się ubóstwa w krajach europejskich. W badaniach zakres czasowy objął lata 2008-2015. Materiał statystyczny pozyskany został z Eurostatu. Na potrzeby analizy wykorzystano metody wskaźnikowe i kartograficzne. Opracowanie ma charakter empiryczny z uwzględnieniem opisu statystycznego ubóstwa. Interpretacja wyników analizy stanowi podłoże do kontynuacji badań nad konsekwencjami społeczno-ekonomicznymi zróżnicowań skali ubóstwa w Europie.

Uwarunkowania demograficzne procesów ubóstwa

Badacze zjawisk demograficznych wskazują od wielu lat na szereg problemów ludnościowych, które są rejestrowane w Europie. W prognozach demograficznych

³ Z. Bauman, *Straty uboczne. Nierówności społeczne w epoce globalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012, s. 59.

⁴ J. Babiak, *Problemy ubóstwa w Unii Europejskiej*, Przegląd Politologiczny, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań 2012, nr 4, s. 113.

⁵ T. Panek, J. Zwierzchowski, *Porównawcza analiza sfery ubóstwa w krajach Unii Europejskiej w ujęciu regionalnym*, Zeszyty Naukowe Instytutu Statystyki i Demografii, SGH, Warszawa 2013, nr 35, s. 10.

Europa określana jest jako jedyny kontynent, na którym będzie odnotowywany spadek zaludnienia. W badanych latach 2008-2015 tendencje te jeszcze nie są zauważalne, jedynie w czterech krajach zarejestrowano spadek liczby ludności (Polska, Mołdawia, Niemcy i Portugalia). W pozostałych zauważono wzrost liczby ludności, szczególnie widoczny w krajach skandynawskich: Norwegia i Szwecja, ale także wysoki poziom dynamiki zaludnienia odnotowano w Szwajcarii, Lichtensteinie oraz Wielkiej Brytanii i Belgii (tab. 1). Dynamika zmian zaludnienia kształtowana jest przez dwa procesy: przyrost naturalny i saldo migracji. We wszystkich wymienionych krajach odnotowano wysoki poziom obydwu parametrów. W 2008 r. najwyższy poziom przyrostu naturalnego był w Szwajcarii (14,2‰), podobnie było w przypadku salda migracji (12,1‰). Poza Szwajcarią wysokie wartości salda migracji odnotowano w: Norwegii (9,1‰), Szwecji (6,0‰) oraz Belgii (5,9‰).

Tabela 1. Dynamika zmian liczby ludności w Europie w latach: 2008 i 2015

Lp.	Państwo	Dynamika zmian zaludnienia	Lp.	Państwo	Dynamika zmian zaludnienia
1	Luxemburg	116,4	22	Hiszpania	101,7
2	Cypr	109,1	23	Macedonia	101,2
3	Norwegia	109,1	24	Czarnogóra	101,1
4	Szwajcaria	108,5	25	Słowacja	100,8
5	Szwecja	106,1	26	Polska	99,7
6	Lichtenstein	105,7	27	Mołdawia	99,5
7	Wielka Brytania	105,4	28	Niemcy	98,8
8	Belgia	105,3	29	Portugalia	98,3
9	Malta	105,3	30	Estonia	98,2
10	Islandia	104,3	31	Grecja	98,2
11	Francja	103,9	32	Węgry	98,1
12	Irlandia	103,8	33	Chorwacja	98,0
13	Włochy	103,7	34	Białoruś	97,8
14	Dania	103,4	35	Serbia	96,6
15	Finlandia	103,2	36	Rumunia	96,3
16	Austria	103,2	37	Bułgaria	95,8
17	Holandia	103,0	38	Albania	91,2
18	Rosja	103,0	39	Litwa	90,9
19	Słowenia	102,6	40	Łotwa	90,6
20	San Marino	102,3	41	Kosowo	83,8
21	Czechy	101,9			

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

W 2015 r. tendencje te uległy osłabieniu, nadal jednak we wszystkich krajach o wysokiej dynamice zmian zaludnienia odnotowywano dodatnie wartości przyrostu naturalnego i salda migracji, w przypadku Szwecji oraz Wielkiej Brytanii zarejestrowano wzrost salda migracji.

Było to uwarunkowane powiększającą się skalą napływu migrantów z Afryki i Bliskiego Wschodu. Zjawiska ludnościowe, zwłaszcza zróżnicowanie struktury demograficznej, mogą rzutować na przebieg procesów związanych z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Od dłuższego już czasu wskazuje się na problem starzenia się populacji krajów europejskich. Jest to zagadnienie niezwykle istotne, ponieważ najwięcej osób ubogich rejestruje się właśnie wśród osób starszych. Jak wskazują szacunki ONZ, do roku 2050 na świecie liczba osób powyżej 60 roku życia zwiększy się aż o 63,3%. Na obszarach bardziej rozwiniętych, do których zalicza się Europę, wzrost ten wyniesie 36,6%. Niepokojące są prognozy, które wskazują na przewagę ludności w wieku 60 lat i więcej nad liczbą dzieci w wieku 0-14 lat.

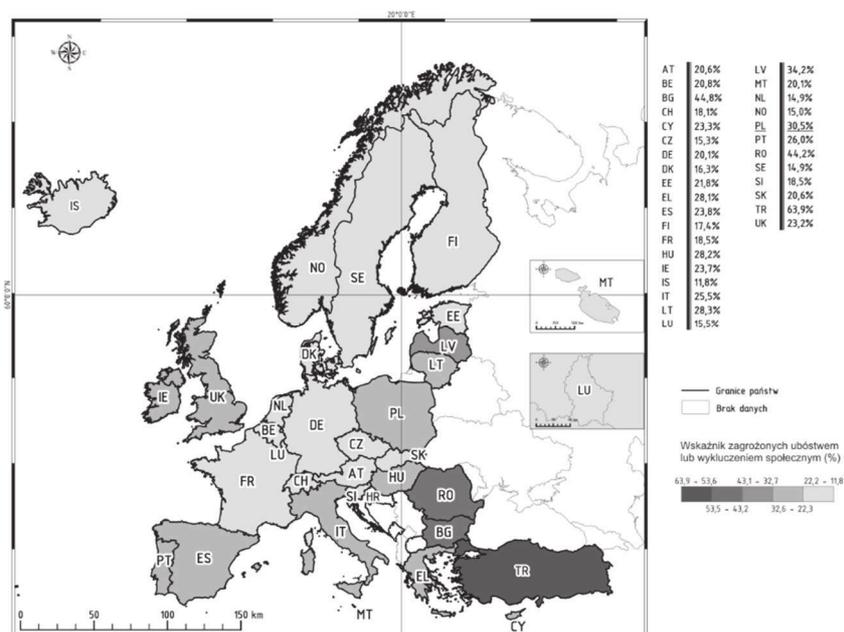
W 2008 r. udział ludności w wieku 60 lat i więcej kształtował się na poziomie od 13,7% w Mołdawii do 26,0% we Włoszech. Grupę pięciu krajów o najwyższym udziale ludności w wieku poprodukcyjnym utworzyły następujące państwa: Włochy, Niemcy, Bułgaria, Szwecja i Grecja. Włochy i Niemcy od wielu lat mają problem z procesem zaawansowanego zjawiska starzenia się społeczeństwa i w związku z tym regresem demograficznym. W 2015 roku odnotowano dalszy wzrost pogłębiającego się zjawiska starzenia się społeczeństwa w krajach europejskich. Grupę tzw. „liderów” zajęły podobne kraje. W przypadku Polski poziom udziału ludności powyżej 60 roku życia wzrósł z 18% (w 2008 r.) do 22,4% (w 2015 r.). Na tle pozostałych krajów Polska wypada stosunkowo dobrze, jednak prognozuje się, że wskaźnik ten ulegnie drastycznemu wzrostowi i w 2050 r. może wynieść 38%. Tak drastyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym stanowi poważne wyzwanie dla współczesnej gospodarki, a szczególnie dla polityki społecznej krajów europejskich. Badacze zjawiska zauważają, iż problem ubóstwa w państwach rozwiniętych jest związany z wiekiem i obejmuje przede wszystkim osoby starsze i dzieci. Ubóstwo najmłodszych grup wiekowych, szczególnie ostro zaznacza się w Europie Wschodniej, zwłaszcza w krajach powstałych po rozpadzie Związku Radzieckiego.

Zróżnicowanie ubóstwa w krajach europejskich w latach 2008-2015

Jedną z powszechnie stosowanych miar w analizie poziomu ubóstwa jest wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W latach 2008-2015 wartość wskaźnika wykazywała tendencję spadkową. W 2008 r. najwyższy poziom badanej cechy odnotowano w Bułgarii (44,8%) i Rumunii (44,2) oraz na Łotwie (34,2%) – (mapa 1). Porównywalnie w Polsce wartość tego wskaźnika wyniosła 30,5% i był to poziom wysoki na tle pozostałych krajów europejskich. Najniższe wartości odnotowano w Islandii (11,8%) oraz Holandii (14,9%). W 2015 r. zarejestrowano również podobne tendencje, czyli najwyższy poziom w Bułgarii (41,3%)

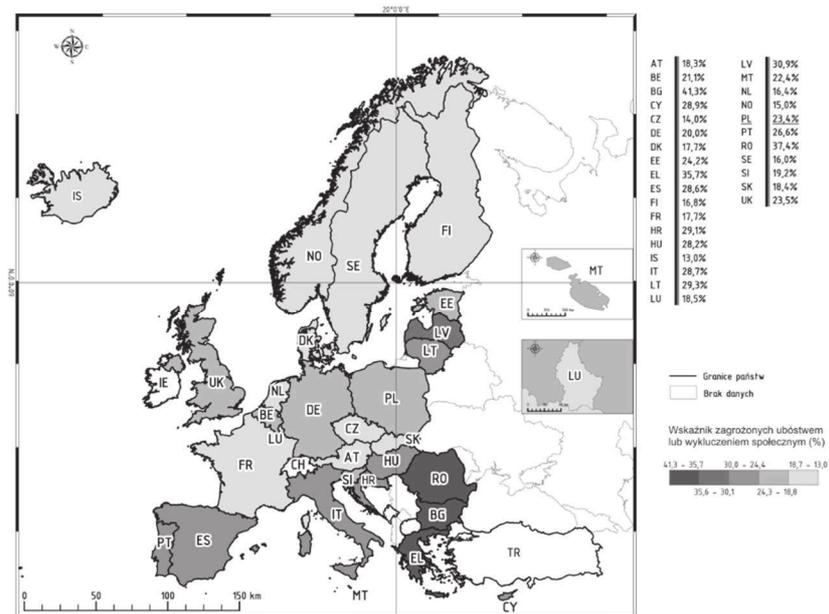
oraz Rumunii (37,4%). Radykalny wzrost osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem zanotowano w Grecji z 28,1% do 35,7% (mapa 2). Zjawisko uwarunkowane było problemami ekonomicznymi i licznymi perturbacjami polityczno-gospodarczymi w badanym okresie. Wzrost odnotowano również na Półwyspie Iberyjskim, zwłaszcza w Hiszpanii z 23,8% do 28,6%. Z kolei w Portugalii wartość analizowanego wskaźnika uległa niewielkiej zmianie z 26,0% do 26,6%. Bardzo niskie wartości wskaźnika ubóstwa lub wykluczenia społecznego zarejestrowano w Islandii (13%), Czechach (14%) oraz Norwegii (15%). W Polsce zanotowano spadek ubóstwa, w 2015 r. wartość wskaźnika wyniosła 23,4%. Obserwując rozkład kolejnego wskaźnika opisującego udział osób zagrożonych ubóstwem po transfere społecznych, można wskazać określone tendencje. W 2008 r. najwyższe wartości zarejestrowano na Łotwie (25,9%), w Rumunii (23,6%) i Bułgarii (21,4%) – (mapa 3).

Wysokie wartości były również na Litwie (20,9%), w Grecji (20,1%), Hiszpanii (19,8%), we Włoszech (18,9%) oraz Portugalii (18,5%). W Polsce wartość tego wskaźnika wyniosła 16,9% i była znacznie wyższa od wartości odnotowywanych w wielu krajach europejskich.

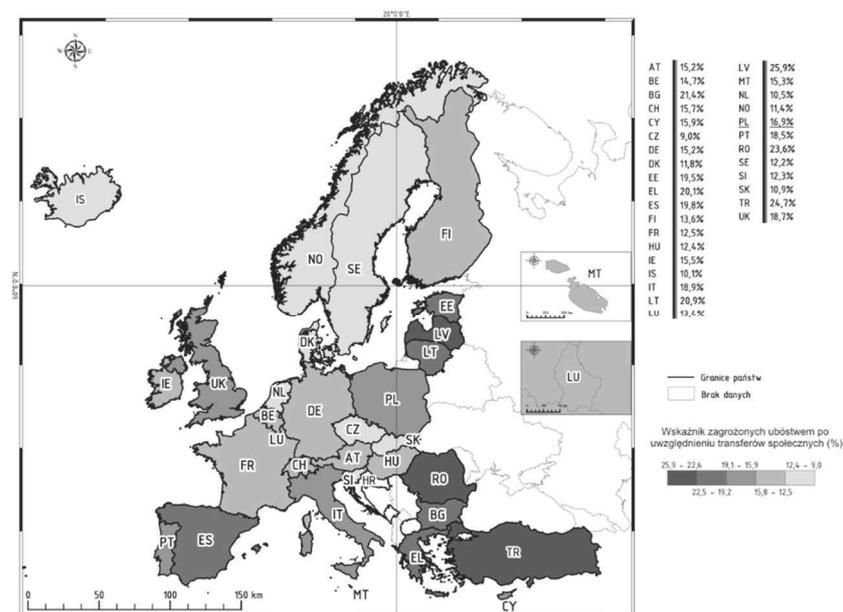
Mapa 1. Wskaźnik zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Europie w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

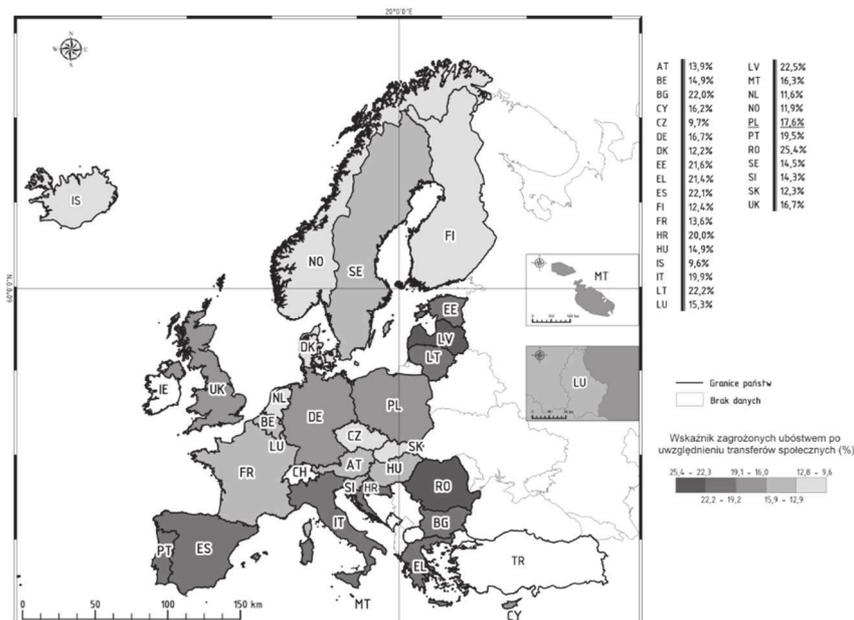
Mapa 2. Wskaźnik zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w Europie w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

Mapa 3. Wskaźnik zagrożonych ubóstwem po uwzględnieniu transferów społecznych w Europie w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

Mapa 4. Wskaźnik zagrożonych ubóstwem po uwzględnieniu transferów społecznych w Europie w 2015 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

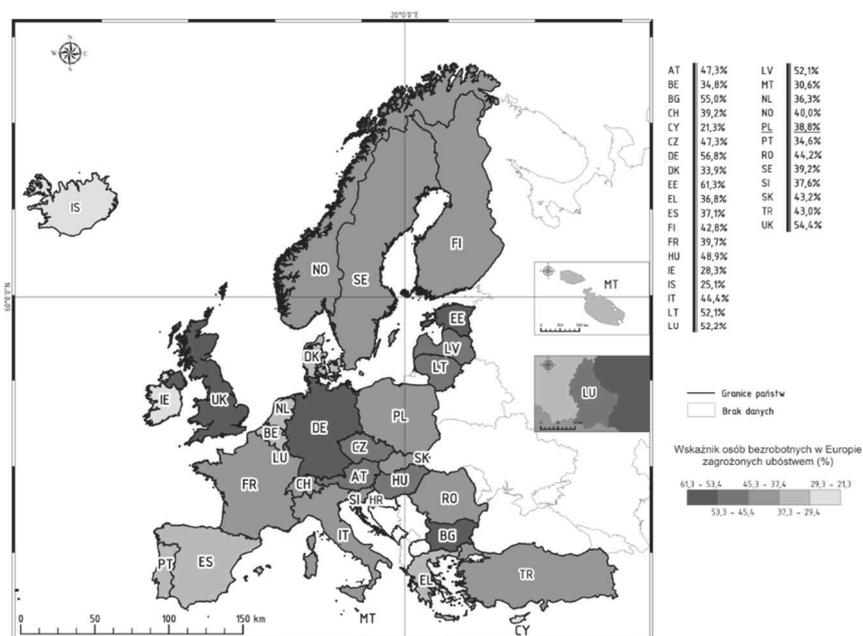
Najniższe wartości zarejestrowano w dwóch państwach: Islandii (9,6%) oraz Czechach (9,7%). W 2015 r. najwyższy poziom badanego wskaźnika zarejestrowano w pięciu krajach: Rumunii (25,4%), Łotwie (22,5%), Włoszech (22,2%), Hiszpanii (22,1%) oraz Bułgarii (22,0%). Należy zaznaczyć, iż poza Łotwą w pozostałych krajach odnotowano wzrost wartości wskaźnika. Najniższe wartości były podobne jak w roku 2008 w Islandii (9,6%) oraz Czechach (9,7%). Niewielką tendencję wzrostową odnotowano w Polsce do 17,6% (mapa 4). Należy zaznaczyć, iż w literaturze przedmiotu możemy znaleźć wielu przeciwników transferów społecznych i ich rzekomego wpływu na ograniczenie ubóstwa. Trudno też nie zgodzić się z tym, że transfery społeczne, w szczególności te w formie wysokich i długotrwałych zasiłków, nie likwidują przyczyn ubóstwa, ponieważ nie zachęcają do aktywności zawodowej i dlatego mogą działać demoralizująco i jedynie częściowo maskować biedę, a często ją umacniają⁶.

Ubóstwo w krajach europejskich bez wątpienia powiązane jest z bezrobociem. Aktywność na rynku pracy jest podstawą zabezpieczenia się przed tym zjawiskiem. Praca pozwala na uzyskanie stałych dochodów i mimo to, że nie zawsze są one wystarczające do prowadzenia życia na odpowiednim poziomie, zazwyczaj chronią przed niedostatkiem⁷. Zatrudnienie pozwala również na uczestniczenie w systemie

⁶ N. Sutkowska, K. Kandfer, *Problem ubóstwa w krajach Unii Europejskiej*, Zeszyty Naukowe Uczelni Warszawskiej im. M. Skłodowskiej-Curie, 2013, nr 1, s. 53.

⁷ *Ibidem*, s. 42.

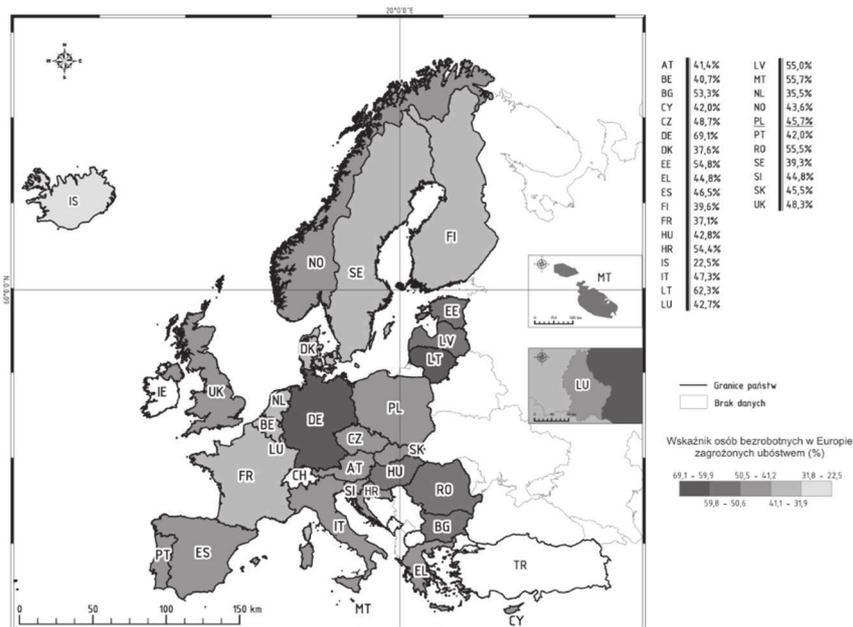
zabezpieczenia społecznego, które ma za zadanie chronić przed negatywnymi skutkami różnego rodzaju ryzyka socjalnego, takiego jak: niezdolność do pracy ze względów zdrowotnych, utraty pracy, starości, zgonu żywiciela rodziny, itp.⁸ Skala zjawiska osób zagrożonych ubóstwem wśród osób bezrobotnych w Europie jest wysoka. Jest to zjawisko również silnie zróżnicowane przestrzennie. Najwyższe wartości w 2008 r. były rejestrowane w sześciu krajach: Estonii (61,3% i był to wówczas najwyższy poziom badanej cechy), Bułgarii (55,0%), Luksemburgu (52,1%), Litwie (52,1%), Węgrzech (48,9%) oraz Włoszech (44,4%). Z kolei najniższe wartości zanotowano w trzech krajach: Czechach (21,3%), Islandii (25,1%) oraz Irlandii (28,3%). W Polsce wartość badanej cechy utrzymywała się poziomie wynoszącym 38,8% (mapa 5). W 2015 r. odnotowano zróżnicowane tendencje, w wielu krajach widoczny był wzrost badanego wskaźnika i oddziaływania pogłębiających się problemów ekonomicznych na niestabilną sytuację rynku pracy. Najwyższy poziom udziału osób bezrobotnych zagrożonych ubóstwem zanotowano w: Niemczech (69,1%) oraz na Litwie (62,3%). Istotny wzrost badanej cechy rejestrowany był również w krajach Półwyspu Iberyjskiego: porównywalnie w Hiszpanii wzrost z 37,1% do 46,5%, w Portugalii z 34,6% do 42% (mapa 6). W Polsce odnotowano podobne zjawisko, wartość badanej cechy w latach 2008-2015 wzrosła z 38,8% do 45,7%. Najniższe wartości zarejestrowano w Holandii (35,5%) oraz Danii (37,6%).

Mapa 5. Wskaźnik osób bezrobotnych w Europie zagrożonych ubóstwem w 2008 r.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

⁸ M. Firlit-Fesnak, G. Szyłko-Skoczny, *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 241.

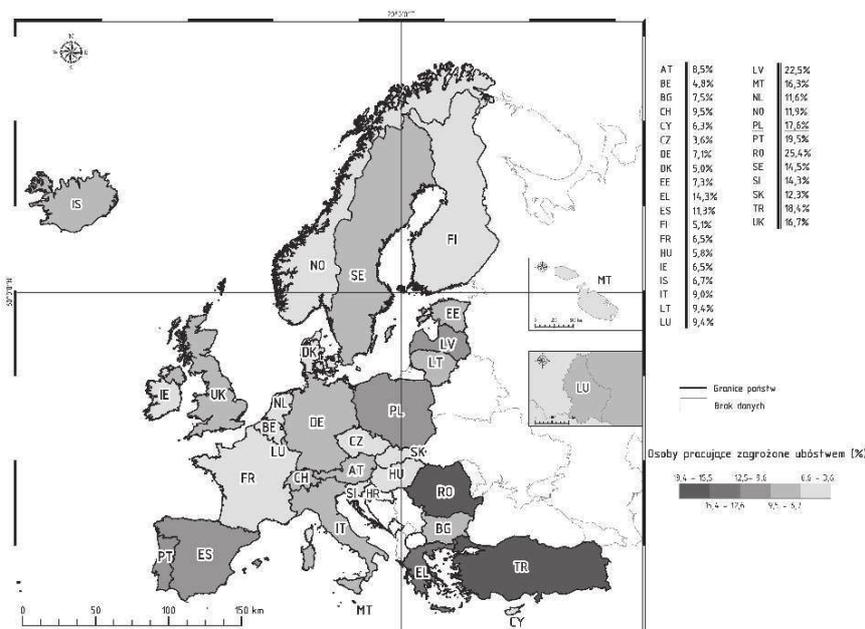
Najlepszą ochroną przed ubóstwem może być praca. Dzięki niej zdobywamy dochody, uprawnienia do świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Jednak żeby spełnione były te wymagania, musi być legalna i dobrze wynagradzana. W praktyce niestety tak nie jest i ubóstwo rejestrowane jest także wśród osób pracujących. Praca może chronić przed ubóstwem, jeżeli wynagrodzenie zaspakaja potrzeby wszystkich członków gospodarstwa domowego. Głównym problemem jest zbyt niskie wynagrodzenie w stosunku do potrzeb. Wśród osób pracujących zagrożonych ubóstwem w grupie krajów o najwyższych wartościach znalazły się: Rumunia (25,4%), Łotwa (22,5%), Portugalia (19,5%), Polska (17,6%) oraz Wielka Brytania (16,7%). Z kolei w grupie państw o najniższych wartościach osób pracujących zagrożonych ubóstwem znalazły się trzy kraje: Czechy (3,6%), Dania (5,0%), Finlandia (5,1%) – (mapa 7). W 2015 r. odnotowano niewielkie zmiany w rozkładzie wartości wskaźnika osób pracujących zagrożonych ubóstwem. Na najwyższym poziomie nadal była Rumunia (18,6%), jednak wartość badanej cechy wskazała na tendencję spadkową. Grupę krajów o wysokim poziomie wskaźnika utworzyły: Grecja (13,4%) oraz Hiszpania (13,1%) – (mapa 8). Nadal bardzo niski poziom osób pracujących zagrożonych ubóstwem w odniesieniu do roku 2008 był w takich krajach jak: Finlandia (3,5%), Czechy (4,0%) oraz Dania (5,5%).

Mapa 6. Wskaźnik osób bezrobotnych w Europie zagrożonych ubóstwem w 2015 r.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

Znaczącym problem, który jest widoczny od wielu lat, jest narastająca skala ubóstwa i wykluczenia społecznego wśród dzieci. Porównując lata 2008-2015, w wielu krajach odnotowano wzrost zjawiska. Najwyższe wartości badanej cechy odnotowano w czterech krajach: Rumunii (46,8%), Macedonii (46,1%), Bułgarii (43,7%) i Serbii (41,8%). Natomiast w Polsce w badanych latach (2008-2015) skala ubóstwa i wykluczenia społecznego wśród dzieci uległa zmniejszeniu z 32,9% do 26,6%. Z kolei najniższe wartości zanotowano w krajach skandynawskich, Słowenii, Holandii, Niemczech i Czechach. Są to państwa, w których bardzo sprawnie funkcjonuje polityka społeczna, ukierunkowana na opiekę państwa nad problemami dzieci. Z kolei porównując udział ludzi młodych w wieku 15-29 lat, którzy są zagrożeni ubóstwem, odnotowujemy duże zróżnicowanie w Europie.

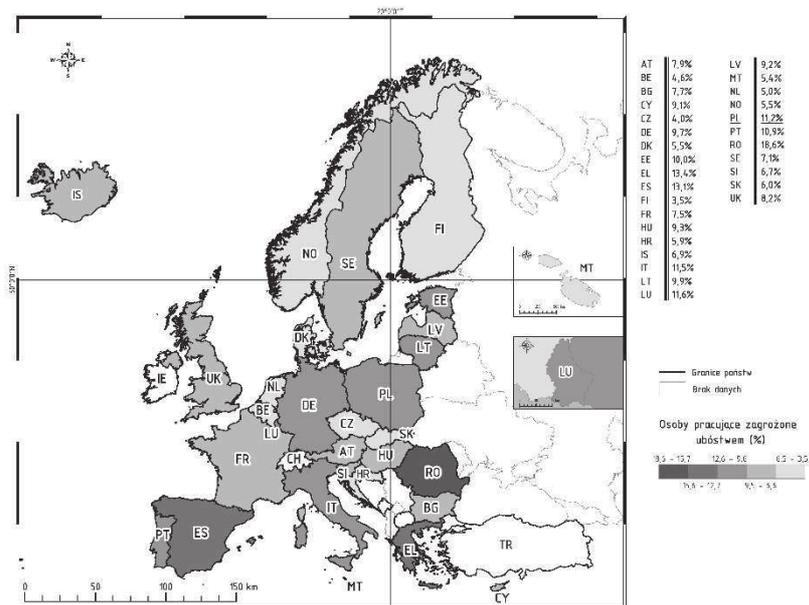
W latach 2005-2013 wśród pięciu krajów o najwyższym poziomie badanej cechy znalazły się takie kraje jak: Grecja (31,1%), Dania (28,8%), Rumunia (28,7%), Serbia (26,7%), Norwegia (25,1%).

Mapa 7. Wskaźnik osób pracujących zagrożonych ubóstwem w Europie w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

Są to obszary o zróżnicowanym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, sytuacji na rynku pracy, jak i również jakości prowadzonej polityki socjalnej wobec mieszkańców. W Polsce w badanym okresie odnotowano spadek udziału ludzi młodych w wieku 15-29 lat zagrożonych ubóstwem z 24,1% do 19,4%. Najniższe wartości zarejestrowano w: Czechach (10,1%), Szwajcarii (11,8%), Malcie (12,7%), Słowenii (13,6%), Słowacji (13,9%).

Mapa 8. Wskaźnik osób pracujących zagrożonych ubóstwem w Europie w 2015 r.
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Eurostat.

Problem ubóstwa dotyka wszystkie kraje Europy. Najniższe wartości badanych cech w obszarze ubóstwa rejestrowano w krajach skandynawskich, Holandii, Szwajcarii i Czechach. Z kolei Rumunia, Bułgaria, Łotwa, zaliczone zostały do grupy krajów o największych rozmiarach ubóstwa. Niepokojąco wyglądała również sytuacja na Półwyspie Iberyjskim, i w Grecji. Zjawisko biedy w Europie uwarunkowane jest wieloma przyczynami, jednak najważniejszą z nich jest zmiana na rynku pracy. Konsekwencją tych przeobrażeń było wprowadzanie przez poszczególne kraje, tzw. programów „cięć” budżetowych, redukujących wiele miejsc pracy. Ubóstwo w krajach europejskich nie zostało wywołane przez kryzys finansowy i gospodarczy, który rozpoczął się w 2008 r. Jednak liczne programy oszczędnościowe, wprowadzane w Europie, przyspieszyły negatywne procesy społeczne, między innymi poprzez redukcję płac i świadczeń.

Podsumowanie

W Europie, zwłaszcza w krajach członkowskich od wielu lat zwraca się uwagę na problem ubóstwa i marginalizacji społecznej. Na konferencji, która odbyła się w dniach 3-5 lutego 2016 r. w Antwerpii, partnerzy finansowanego ze środków unijnych projektu IMPROVE przedstawili końcowe zalecenia polityki w zakresie skutecznej walki europejskich narodów z ubóstwem. Zwrócono uwagę, iż czynniki powodujące popadanie w ubóstwo są różne w poszczególnych krajach. Do podstawowych czynników zaliczono zmiany demograficzne, które w walce z ubóstwem są relatywnie ważniejsze od innych. Jednym z głównych problemów przedłużającego

się kryzysu demograficznego jest szybko starzejące się społeczeństwo. Należy zauważyć, iż ubóstwo w krajach europejskich, różni się od ubóstwa w krajach afrykańskich czy azjatyckich, gdzie ludzie często umierają z głodu. Ubóstwo w Europie przejawia się na innych płaszczyznach, takich jak: utrudniony dostęp do rynku pracy, edukacji czy służby zdrowia i w konsekwencji skutkuje wykluczeniem społecznym.

Bibliografia

- Babiak J., *Problemy ubóstwa w Unii Europejskiej*, „Przegląd Politologiczny”, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, 2012, nr 4.
- Bauman Z., *Straty Uboczne. Nierówności społeczne w epoce globalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2012.
- Janicki W., *Migracje kompensacyjne jako czynnik wzrostu obszarów peryferyjnych. Rola ukrytego kapitału ludzkiego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2015.
- Panek T., Zwierzchowski J., *Porównawcza analiza sfery ubóstwa w krajach Unii Europejskiej w ujęciu regionalnym*, Zeszyty Naukowe Instytutu Statystyki i Demografii, SGH Warszawa 2013, nr 35.
- Sutkowska N., Kandefer K., *Problem ubóstwa w krajach Unii Europejskiej*, Zeszyty Naukowe Uczelni Warszawskiej im. M. Skłodowskiej-Curie, Warszawa, 2013, nr 1(39).
- Szyłko-Skoczny M., Firlit-Fesnak G., *Polityka społeczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Abstract

Poverty in Europe – tendencies and conditions

Poverty is still a contemporary global problem. It mainly refers, without any doubts, to citizens of the poorest countries. However, due to the crisis it is also present in developed countries. The aim of the study is to present tendencies in poverty of the European countries in the period of 2008-2015. It was based on the data from the Eurostat database describing demographic processes and poverty in Europe. The analysis included the following elements: persons at-risk-of-poverty or social exclusions, at-risk-of-poverty after social transfers, in-work at-risk-of poverty, and at-risk-of-poverty rate of unemployed persons.

Keywords: poverty, spatial diversification, demographic conditions, labor market.